

## 8. Kaupunginarkisto

Kaupunginarkiston toimintakertomus v:lta 1947 oli seuraavan sisältöinen:

*Henkilökunta.* Mitään muutoksia henkilökunnan kokoonpanossa ei v:n 1947 aikana tapahtunut, vaan kaupunginarkistonhoitajana oli edelleenkin filosofianmaisteri R. Rosén, amanuensseina filosofianmaisterit V. Mattila ja S. Möller, toimistonhoitajana neiti A. Soura ja vahtimestarina herra E. Parkkali. Vahtimestarin kesäloman aikana TempPELLIAUKION arkistovaraston lämmittämisestä huolehti rouva A. Välimäki.

*Toimisto- ja arkistotilat.* Vallitsevien yleisten olosuhteiden vuoksi kysymys tarkoituksenmukaisten lisätilojen saamisesta arkiston tarpeisiin ei v:n 1947 aikana edistynyt, vaan oli edelleen tyydyttävä tehokasta työskentelyä haittaavaan hajasijoitukseen ja eräiden sellaisten varastojen käyttöön, jotka toisaalta eivät täysin vastaa niille asetettavia turvallisuusvaatimuksia, toisaalta valaistus- ja ilmanvaihtosuhteittensa puolesta on katsottava niissä jatkuvasti työskentelevien virkailijain terveydelle vahingollisiksi. Toimistohuoneiden korjaamiseen kaupunginhallitus arkiston esityksestä syyskuun 25 p:nä 1947 myönsi 205 500 mk:n suuruisen määrärahan, mutta korjaustyö lykkäytyi, kun uuden virkamiesravintolan valmistuttua nousi kysymys kaupungintalossa vapautuneiden huonetilojen vastaisesta käytöstä ja mm. arkiston toimiston mahdollisesta siirtämisestä talon toiseen kerrokseen.

Siirtämällä toimisto toiseen huoneistoon saavutetaan tosin eräitä virkailijain ja kävijäin viihtyisyyden kannalta huomion arvoisia etuja, mutta kaupunginarkiston keskeisimpään ongelmaan, säilytystilojen lisäämiseen ja parantamiseen tällainen ratkaisu ei tuo parannusta, koska arkistoon luovutettavien asiakirjojen sijoittaminen rakenteellisesti heikkoon ja tulenvaaralle alttiiseen kaupungintaloon ei voi tulla kysymykseen. Kun toisaalta Sofiankadun 4:ssä ja Unioninkadun 27:ssä olevat käyttökelpoiset maanalaiset varastot nyttemmin ovat niin täynnä, että yksinpä rahatoimiston tavanmukaisen vuotuisleveranssin vastaanotto tulee tuottamaan vaikeuksia, käy v:n 1948 alussa välttämättömäksi toimittaa varsinaisesti vain ns. historiallisten arkistoryhmien säilytyspaikaksi varattuun TempPELLIAUKION varastoon sellaisiakin asiakirjasarjoja, jotka käytännöllisistä syistä olisi säilytettävä toimiston lähetyksillä. Puhumattakaan siitä, että yleinen sijoitussuunnitelma täten rikkoutuu, supistuvat arveluttavalla tavalla myöskin mahdollisuudet asiakirjojen jatkuvaan vastaanottoon yleensä.

### *Toiminta kunnallisena arkistokeskusviranomaisena*

*Esitykset ja lausunnot.* Yleiseen kunnalliseen arkistohallintoon kuuluvista, kaupunginarkiston antamista esityksistä ja lausunnoista on mainittava seuraavat:

kaupunginhallitukselle: helmikuun 19 p:nä arkistonhoitoa koskevien ohjeiden toimitamisesta kiertokirjeitse kaupungin viranomaisille ja laitoksille; maaliskuun 3 p:nä elintarvikkekeskuksen eräiden asiakirjasarjojen seuloimisesta; lokakuun 8 p:nä toimituskirjoista kannettavien lunastusmaksujen korottamisesta; lokakuun 29 p:nä tilastotoimiston eräiden julkaisujen varastokappaleiden hävittämisestä; joulukuun 8 p:nä satamalaitokset kassa- ja tiliviraston eräiden asiakirjasarjojen seuloimisesta;

palkkalautakunnalle: lokakuun 10 p:nä lautakunnan toimistohuoneen turvallisuudesta asiakirjojen säilytyspaikkana;

huoneenvuokralautakunnille: kesäkuun 6 p:nä lautakuntain diaarijärjestelmän uusimisesta;

Vaasan kaupunginkanslialle: maaliskuun 10 p:nä diaarijärjestelmistä ja kunnallisviranomaisten arkistojen hoidosta;

maakunta-arkistonhoitaja A. Outakoskelle (Oulu) lokakuun 8 p:nä kaupungingeodeetti H. Suitialan laatimasta mittausarkistojen karttojen ja asiakirjojen järjestely- ja luetteloimissuunnitelmasta.

*Tarkastukset ja arkistoneuvonta.* Kaupunginarkiston johtosäännön 11 §:n mukaisia tarkastuksia suoritettiin v:n 1947 aikana ensimmäisen kerran seuraavissa virastoissa ja laitoksissa:

yleinen ammattikoulu; valmistava poikien ammattikoulu; valmistava tyttöjen ammattikoulu; urheilu- ja retkeilylautakunnan toimisto; rakennustoimiston puisto-osasto; ammattientarkastustoimisto; kotitalouslautakunnan toimisto; sairaalain tilivirasto (raha-toimiston talossa oleva arkiston osa); palkkalautakunta; kansanhuoltolautakunta; kouluhammasklinikka; Helsingin ent. merimieshuone (katselmusmies G. W. Ginmanin hallussa); rahatoimiston sotilasavustusosasto; liikennelaitos (Töölössä oleva arkisto); Tervalammen työlaitos; satamahallintotoimiston satamakannantaosasto; satamahallintotoimiston varastois- ja laiturihuolto-osasto ynnä ent. Helsingin makasiiniosakeyhtiö; sekä huoneenvuokralautakunnat.

Lisäksi suoritettiin uusintakäyntejä monissa jo aikaisemmin tarkastetuissa virastoissa ja laitoksissa; milloin asianomaisessa virastossa oli käynnissä tavallista vaikeampi arkiston järjestelytyö, tällaisia opastus- ja neuvontakäyntejä tapahtui toisinaan melkeinpä viikoittain useiden kuukausien aikana. Kaupunginarkiston mahdollisimman tehokkaassa valvonnassa suoritetuista ja osaksi v:n 1947 kuluessa päätökseen saatetuista järjestely- ja luetteloimistöistä mainittakoon mm. kaasulaitoksen, liikennelaitoksen, kansanhuoltotoimiston, väestönsuojelutoimiston, rahatoimiston sotilasavustusosaston ja kunnalliskodin arkistojen järjestäminen.

Liike-elämästä saatujen herätteiden johdosta eräät kunnalliset virkamiehet varsinkin tarkastusten yhteydessä ovat esittäneet käsityksensä, että alati kasvavat virka-arkistot helpommin olisivat hallittavissa alkuaan ainoastaan kirjastoja varten keksityn mekaanisen ns. desimaalijärjestelmän kuin arkistomiesten laatimien ja virallisesti vahvistettujen arkistojen elimellistä kasvua huomioivien järjestely- ja luetteloimisohjeiden avulla. Kun on odotettavissa, että tällaiset virtaukset voimistuvat, ja kun sen vuoksi on tärkeätä ennakkolta tuntea uuden järjestelmän valo- ja varjopuolet, on sen käyttökelpoisuutta v:n 1947 aikana tutkittu kaupunginarkistossa sekä ulkomaisen ammattikirjallisuuden nojalla ja ulkomaisten asiantuntijain erikoislausuntoihin perehtymällä että kokeiluja suorittamalla. Joitakin harvoja erikoistapauksia lukuunottamatta tulokset tosin ovat muodostuneet kielteisiksi, mutta suotavaa kuitenkin olisi, että joku kaupunginarkiston virkamies saisi tilaisuuden tutkia kysymystä varsinkin Tanskassa, missä desimaalijärjestelmää on yritetty soveltaa käytäntöön eräiden verraten huomattavienkin kuntien viranomaisten arkistoissa.

Vaikka päinvastaisiakin kokemuksia yhä on saatu, on kuitenkin yleisvaikutelmana lausuttava, että kaupungin viranomaiset nyttemmin lähes kolme vuotta jatkuneen tarkastus- ja neuvontatoiminnan yhteydessä ovat oppineet kiinnittämään entistä enemmän huomiota arkistokysymysten käsittelyyn ja kaupunginarkiston taholta lausuttuihin toivomuksiin. Muutamista virka-arkistoista voidaankin jo nyt lausua, että ne — vallitsevat olosuhteet huomioonottaen — ovat kiitettävässä kunnossa. Kaikkialla tällaisiin tuloksiin ei kuitenkaan voi päästä jo siitä syystä, että jokapäiväisestä käytöstä poistettuja asiakirjoja varten parhaallakaan tahdolla ei ole järjestettävissä riittävää ja tarpeeksi turvattua tilaa, toiseksi, että sopivaa työvoimaa ei ole tarpeeksi. Jo nyt kaupunginarkiston eräissä tapauksissa on ollut pakko ottaa vastaan asiakirjoja laajemmissa puitteissa kuin mihin v:n 1946 siirtoasetus velvoittaa ja samoin on ilmeisesti meneteltävä vastedeskin.

Lienee tässä yhteydessä vielä paikallaan mainita, että useat henkilöt — osaksi kaupungin omien virastojen edustajia, osaksi muita — ovat käyneet tutustumassa kaupunginarkiston tehtäviin ja toimintaan, onpa jokunen heistä tässä mielessä työskennellyt arkistossa useita päiviäkin.

*Toiminta asiakirjavarikkona ja tutkimuslaitoksena*

*Asiakirjasiirot.* Asiakirjoja luovuttivat v:n 1947 kuluessa seuraavat virastot, laitokset ja yksityiset virkamiehet: kaupunginhallitus; painatus- ja hankintatoimisto; tilastotoimisto; rahatoimiston sotilasavustusosasto; kiinteistötoimiston kansliaosasto; holhouslautakunta; rakennustoimiston puisto-osasto; kaasulaitos; urheilu- ja retkeilylautakunnan toimisto; terveydenhoitolautakunnan toimisto (ent. korvaklinikka, lastenhoidon neuvolat); asuntojentarkastustoimisto; sairaalain tilivirasto; Marian sairaala; huoltovirasto (Yhdistys hyväntekeväisyyden järjestämiseksi Helsingissä nimisen järjestön arkisto ym.); kunnalliskoti ja sen työlaitos; työtuvat (myös ent. työlaitosten myyntiaitta); lastensuojeluvirasto; valmistava poikien ammattikoulu (ent. alempi käsityöläiskoulu, ent. Kallion käsityöläiskoulu); valmistava tyttöjen ammattikoulu; ent. työasiamiehen toimisto (ent. työvelvollisuuslautakunta, työvelvollisuusvirasto, työvoimapäällikkö, työasiamies); ent. Huopalahden väestönsuojelulautakunta; kaupunginsihteeri E. Waronen; sekä toimistopäällikkö J. Ståhlberg. Tilapäisenä talletuksena on vastaanotettu henkikirjoitustoimiston v:n 1946 hengillepanokortit, joita tilastotoimisto käyttää väestönlaskennan esiaineistona.

Kaiken kaikkiaan edellä mainitut luovutukset käsittivät yhteensä n. 400 hyllymetriä.

Maistraatin ja yhteisen raastuvanoikeuden suostumuksella kaupunginarkiston hoidettaviksi vuoden kuluessa luovutettiin Temppeleaukion kalliosuojaan jo v. 1946 väliaikaisesti siirretyt maistraatin ja raastuvanoikeuden arkistojen osat; kuten edellisessä vuosikertomuksessa on mainittu, näitä asiakirjoja on n. 515 hyllymetriä.

Varsinaisten asiakirjaleveranssien lisäksi kaupunginarkiston, kuten aikaisempinakin vuosina, myöskin v. 1947 oli sijoitettava suojiinsa suurehko määrä sinne varsinaisesti kuulumattomia kaupunginvaltuuston tarpeisiin painettuja asiakirjoja ja esityslistoja.

*Inventoinnit sekä järjestely- ja luettelotoimistyt.* Kaikki v:n 1946 aikana vastaanotetut asiakirjaryhmät inventoitiin ja asetettiin paikoilleen. Yksityiskohtaisesti järjestettiin ja luettelointiin seuraavat asiakirjaryhmät:

kaikkien liitoskuntien arkistot; työasiamiehen toimiston ja sen edeltäjien arkistot; pääosa rahatoimikamarin asiämiehen arkisto ja siihen liittyvät seuraavat erikoisarkistot: Botby gods ab., Boxbacka ab., Ab. Ferro oy., Hertonäs gods ab., Tehdas oy. Hertonäs industri Ab., Tolfmans ab., Kumpulän kartano, Tuomarinkylän kartano ja Ulrikasborgs badhus och hälsobrunns ab. sekä yhtiöille kuulumattomia, kaupungin v. 1917 ostamia Malminkylän, Pakilan ja Kaarelan maatiloja koskevat asiakirjat. Maistraatin arkiston eräiden sekalaisryhmien asiakirjoja ryhdyttiin inventoimaan. Erinäisistä valtionarkistossa olevista, Helsinkiä koskevista asiakirjaryhmistä laadittiin kaupunginarkiston omaa käyttöä varten lyhyet yhteenvetoluettelot. Tilastotoimistossa olevan tonttiterikortiston osittainen jäljentäminen pantiin alulle sen jälkeen kuin sieltä siirretty konseptikortisto oli osoittautunut jossakin määrin vaillinaiseksi.

*Käsikirjasto.* Kirjavaraston aineenmukainen ryhmittely pantiin alulle. Kirjalahjoituksia tekivät vuoden varrella: merenkulkuhallitus; Rauman, Kotkan, Tampereen, Jyväskylän ja Tukholman kaupungit; tilastotoimisto; sähkölaitos; kunnallinen keskustoimisto; Stadshistoriska institutet (Tukholma); Stads- og havneingeniörföreningen (Kööpenhamina); Suomen sukututkimusseura; Pohjoismaiden yhdyspankki; Vakuutus oy. Salama; Oy. Asea; filosofiantohtori E. M. von Frenckell; maakunta-arkistonhoitaja N. Holmberg (Vadstena); amanuenssi S. Möller; insinööri J. A. C. Rostrup (Lyngby); vuorineuvos H. von Rettig; filosofianmaisteri S. Stenius; kirjakauppias A. W. Stenberg; sekä filosofianmaisteri H. A. Turja. Kaikkiaan kirjastoa lahjoituksin, vaihdoin ja ostoin kartutettiin 394 yksiköllä.

*Kirjeenvaihto ja arkiston käyttö.* Saapuneita kirjelmia diarioitiin 184 (122) ja menneitä 99 (107). Jäljennöksiä, todistuksia ja muita kirjallisia selvityksiä annettiin 98 (55); 21 tapauksessa hengillepanoa koskevat etsiskelyt jäivät osaksi tai kokonaan tuloksettomiksi. Puhelimitse annettiin etupäässä huoltoviranomaisten pyytämiä selvityksiä 58. Asiakaskäyntejä (tutkijoita sekä tietojen ja selvitysten tarvitsijoita) merkittiin toimistossa 116 (72) ja Temppeleaukion arkistovarastossa (maaliskuusta lähtien) 214; näihin lukuihin eivät sisälly ne lukuisat käynnit, joita varsinkin rahatoimiston ja sen ent. sotilasavustusosaston sekä tilastotoimiston virkailijat ovat suorittaneet käyttäessään arkistoon luovu-

tettuja asiakirjoja. Asiakirjoja annettiin eri viranomaisille lainaksi 112 (251) arkistoyksikköä.

*Tulot ja menot.* Mitään tuloja kaupunginarkistolla ei ollut lukuunottamatta mitättömän pientä lunastusmaksuina kannettua erää; menot, niihin laskettuina myöskin tilitysvuokrat, nousivat 1 490 923 mk:aan.